

men misstagit sig, främst afsåg detta förhållande. Gifvet är, att S. icke ansåg sådane småsaker som Rehbindrar, Rothkirchar och andra förtjena någon hänsyn, och att dessas ovilja mot S. häri hade en god grund. Troligen funnos likväl andra, hvilka S. var villig betala för gammal ost, hvarpå Kejsarns ord äfven synas häntyda.

Att S. var en eminent administratör och hade förmåga att tillvinna sig underlydandes tillgifvenhet, derpå hade han aflagt prof. Men vilkoret synes varit, att han då skulle ensam vara herre öfver sitt görande och låtande.

I förbigående må tilläggas, att det väl icke, såsom Y. K. finner det, var underligt, att Spregtportens bref påträffats bland presidenten, baron Rothkirchs papper. Han hade icke blott haft tillfälle att åtkomma desamma, utan äfven kunnat anlita grefve Rehbinders mellankomst, till hvilken han lifvet igenom stod i intimt vänskapsförhållande.

J. V. S.

226 OM EN SVENSK SYNPUNKT FÖR BEDÖMANDE AF DE NATIONELLA STRÄFVANDENA I FINLAND.

Morgonbladet n:o 221, 23.IX 1880

Morgonbladets läsare hafva varit i tillfälle att se huru dessa sträfvan- den uppfattas af det svenska Aftonbladet.

Vi tro gerna, hvad Aftonbladet försäkrar, att man i Sverige är upplyst och human nog att kunna taga hänsyn till fremmande egen- domligheter och samverka med andra folk för lösningen af den menskliga odlingens uppgifter.

Men vi tro också, att denna vackra sida af svenska folkets skaplynne har icke så få mera upplysta målsmän, än, med förlof, det ärade bladet. Vi tor, att desse räkna det för en menskligheten värdig uppgift att göra en befolkning af nära 2 miljoner menniskor delaktig af allmänt mensklig bildning och att de förmå inse, att sådant icke kan ske annorlunda än att detta folks språk göres till bärare för denna kultur, med ett ord att folket i fråga eger en litteratur, som gör språket användbart äfven för det politiska och sociala lifvets uppgifter. Det är ett lösligt förmenande, att en folkskola, värd detta namn, skulle kunna inrättas eller ens vetande i religionsläran skulle kunna meddelas ett nutidens folk, om det är utestängdt från all delaktighet i Europas vetenskapliga och litterära bildning. Men sådant har förhållandet varit med den finska befolkningen i landet, som till och med haft sin lagskipning på ett språk, hvilket det icke förstår, endast sparsamt fått sig kännedom om landets lagar och författningar meddelad, och hvilket kunnat inhemta bokligt vetande utöfver katekesens och psalmbokens innehåll blott med vilkor att först lära sig ett fremmande språk, det svenska, som ännu för detsamma är ren mesopotamiska. I bredd med dessa förhållanden är det en lös fras, då Aftonbladet försäkrar, att här i landet »gammal svensk odling till en del blifvit öfversatt på ett stamskildt tungomål, som svenska kronans tjenare från Agricola till Porthan hafva för folkupplysningens sak ansat med kärleksfull nitälskan».

Förlätlig är bladets okunnighet om arten af Porthans verksamhet och endast komiskt infallet att anse Nya Testamentet för en produkt af »gammal svensk odling». I öfrigt tillhörde det icke skolrektorn Agri-

colas tjänstebefattning att öfversätta sagde bok eller eloquentie-professorn Porthan att forska i Finlands historie och skriva öfver den finska folkpoesin. Deras arbete var ett patriotiskt *opus supererogativum*, med hvilket svenska styrelsen hade intet att skaffa. Mera sanning är, att alla de män, som tidigare och senare vårdat sig om finska språkets ans, varit genomträngde af svensk kultur, och de fleste af dem äfven »kronans tjenare», ehuru icke den svenska, utan den storfurstliga finska kronans. Gifvet är, att derföre detta och allt deras arbete för att göra äfven finnerne delaktige af den allmänt mensklige odlingen tagit och tager intryck häraf. Det är sålunda, gammal svensk odling efterhand inträngt och intränger äfven hos massan af Finlands befolkning. Men under den svenska tiden skedde häraf litet eller intet. Det är detta faktum, äfven Yrjö Koskinen i sin Finlands historia konstaterar, ehuru hvarken han eller någon tänkande finne gör detta förhållande till en förbråelse för svenska styrelsen. Ty det hade varit fullkomligt sakvidrigt, om den skulle hafva sträfvat att i det eröfrade landet främja någon annan nationalitet än den svenska.

Enfaldig är bladets försäkran – finheten i att begagna ett ryskt skällsord oberäknad –, att »historien har visat, att de tjudiska stammarne, så vida de ej ställa sig under ledning af en äldre och mognare bildning, lätt hemfalla till en dyster isolering», o. s. v. Ty bildning är delaktighet af mensklighetens allmänna kultur, som hvarje folk måste mottaga utifrån, äfven genom fremmande inflyttningar: de flesta genom fremmande invasion och öfvervälde. Från sistantydda uppfostringssätt har svenska folket varit relativt befriadt, men detsamma torde dock hafva ärft åtskilligt af sina på Unionens tid högre bildade danska stamförvandter och af innevånarena i de provinser, hvilka förut lydt under dansk spira. Ännu den dag, som är, sveas desse ega ett framstående inflytande på Sveriges tillstånd och öden. Att en så ringa folkstam som den finska fått lof att underkasta sig sekellångt fremmande öfvervälde, är ett öde, som tillhör dess verldsställning. Det är dock vackert så, att densamma arbetat sig till sin nuvarande relativa sjelfständighet och bevarat möjligheten af en nationell kulturutveckling.

Det är icke lätt att säga, hvad ett folk ur egen fatabur medfört till sitt nationella kulturarbete. Men man torde icke misstaga sig, om man anser, att det för svenska folket egendomliga är det frihetssinne och den rättskänsla, som ända från hedenhös utmärkt dess samhällslif. De hafva behersskat och format det utifrån erhållna bildningsmaterialet och under tidernas lopp utvecklat sig till den aktning för menniskovärdet och den allas likhet inför lagen, i hvilka svenska folket den dag, som är, står bland de främsta. Det är ingalunda godtyckligt val, att de fremmande folk, som underlydt svenska spiran, blifvit af denna svenska odling mera eller mindre delaktiga. Det har så skett, helt enkelt emedan icke annorlunda kunnat ske.

Man borde vara blind, för att icke inse, att det här i Finland pågående finskt-nationella kulturarbetet endast är en fortsättning af detta den svenska odlingens öfverförande till finska folket. Här har det icke kunnat falla någon in att förneka, att sträfvandet utgår från det svenska arfvet och fyller sig med dess innehåll. Men detta arf tillföll under svenska väldet väsentligen endast en samhällsklass. Det gäller nu att göra äfven massan af folket delaktig deraf. Redan Finlands närvarande politiska ställning verkar dock, att denna odling nu här utvecklas efter de nya förhållandenas kraf. Sverige är icke mera förmedlaren mellan den europeiska bildningen och kulturutvecklingen här i Finland. Den omständighet, att ett nytt språk, det finska, måste

utgöra vehiklet för sagda fortsättningsarbete, verkar icke för sig någon förändring i odlingens innehåll. Men den kräfver andra arbetare. Dessa uppvexa dag för dag ur det finska folkets egna leder, och under deras händer måste materialet antag en ny, finskt nationel form. Ingen menskelig makt kan hindra, att härvid svenska språket måste upphöra att i landet vara kulturens enda, ja äfven att vara dess främsta bärare. För den stora pluralitetens rätt och behof måste den ringa minoritetens traditioner vika. Redan dagens erfarenhet visar, att denna minoritet för sin egen existens är tvungen att tillägna sig frukterna af de finske kulturarbetarenes möda.

10

Det vittnar sannerligen icke om den »fjerrskådande hänsyn för fremmande egendomligheter», hvilken Aftonbladet, må vara, med rätta tillerkänner svenskarne, då bladet anser ett sådant sträfvande som det ofvan skildrade innebära fiendtlighet mot svenska språket och svensk odling. Det värda bladet synes också hafva ett oredigt begrepp om vilkoren för all nutidens kultur. Eljest är det väl för hvarje bildad menniska ett axiom, att det utmärkande för den nyare tiden är nationaliternas och nationallitteraturernas frigörande.

Endast på denna väg har den moderna bildningen uppstått, och måste på den fortgå och utbreda sig. Skulle Sverige i tiden försvenskat hela finska folket, skulle bildningens väg äfven för detta stått öppen och nutidens generationer skulle undgått mycken strid och vedermöda. Det hade varit ett förhållande liknande Förenta Staternas till England. Men hvad som då blef ogjort, det förmår nu den ringa svensktalande bildade samhällsklassen, d. v. s. egentligen embetsmännen i landet, icke åstadkomma. Strömmen går nu tvärtom i den motsatta riktningen, den enda, som återstår. Skulle dualismen varit ohjelpig, hade den väl varit det bedröfligaste arf från svenska väldet. Ty intet olyckligare tillstånd kan väl finnas, i synnerhet för ett land i Finlands ställning, än då den högsta bildningens tillvaro är för massan af folket likgiltig, så att om mesopotamiska i stället för svenskan göres till denna bildnings bärare, densamma alls icke röres deraf. Denna bildnings beskaffenhet är väl för densamma okänd, men dess tillvaro har den lärt sig känna såsom ett tryckande band, såsom den mur, hvilken utestänger den från den allmänt menskelige kulturen. Det återstår alltså intet val. Bildningen måste tala folkets språk, eller skall finska nationen upphöra att vara till – kanske rättare aldrig vinna en tillvaro. Verket är svårt, emedan finska nationaliteten tillhör de sent kommande. Men om Aftonbladet skulle något känna om finska förhållanden, skulle väl dess bekymmer i detta hänseende något lugnas deraf, att detta redan haft en framgång, som i snabbhet saknar ett motstycke i öfriga nationaliteters utvecklingshistoria. Det främjas utomordentligt deraf, att finska språket icke sönderfaller i några landskapsmål, såsom förhållandet varit och ännu delvis är i Europas stora kulturländer. Det finska bokspråket, både det äldre och det nyare, förstås utan vidare i alla landsändar.

20

30

40

Vi äro fast öfvertygade, att de svenskars antal icke är ringa, hvilka äro upplysta nog att inse, att det för den svenska odlingen är en större ära, att förmå skänka finska folket en nationel tillvaro, än att veta den i all evighet förblifva ett fåtals tillhörighet, som utestänger folket från bildningens ljus. Dessa upplysta svenskar, de hafva verkligen förvärfvat sig den »fördomsfriare och humanare åskådning af det samtida kulturarbetet» – hvarom Aftonbladet väl talar, men utan att sjelft lemna något bevis för ett sådant åskådningssätt. De kunna icke anse det finska nationalitetssträfvandet bevisa »fiendskap emot svenskt språk och svensk odling». Också finnes här ingenstädes någon sådan

50

fiendtlighet ens i intentionen. Der det sett så ut, der har oviljan gällt endast våra egna svekomaner och deras ihärdiga försök att motarbete och nedtrycka det finska kultursträfvandet. Den högre bildningen här i landet visar öfverallt tillbaka till den svenska traditionen såsom till källan för våra politiska och sociala institutioner, för våra lagar och författningar. Kunskap i svenska språket skall väl derföre i all tid förblifva förbunden med denna bildning. Den behöfves redan för kändedomen om eget lands förgångna skiften och denna förgångna tids kulturarbete. Otänkbar är den tid, då en bildad finne icke skulle förmå läsa och förstå Runebergs dikter. Absolut nödvändig är denna kunskap redan för att skänka den på landets kuster bosatta svenska kolonistbefolkningen den omvårdnad, till hvilken densamma är berättigad. Ingen fara alltså för svenska språket, ehuru den svenska odlingens inflytande väl här kommer att sträcka sig och redan sträcker sig vidt utöfver gränserna för språkets begagnande.

Aftonbladet kan icke inbilla någon, att Finlands eröfring skulle skett af barmhertighet, »af menskligt deltagande för vanlottade folkstammar», och det är nog försigtigast att icke alltför mycket draga på tacksamhetssträngen. Gåfvor och gengåfvor stärka vänskapen, men tiggaren är aldrig tacksam. Öfverhufvud synes det vara på tiden, att man i Sverige mera än som sker skulle betrakta eröfringen och stormaktstiden från en förnuftig historisk synpunkt, icke såsom följd af ett barnsligt utbrott af det svenska vikingalynnet. Uppenbart var det sjelfbevaringsdriften, som förde svenska folket till dessa eröfringar, den enda utväg för sjelfförsvaret, som på den tiden var möjlig. Skulle Sverige nödgats på egen botten och endast med egna krafter utkämpa alla de strider, hvilka då fördes i dess besittningar öster- och söderom Östersjön, och lida all den förödelse, som lydländerna hade att genomgå, är det icke lätt att säga, på hvilken ståndpunkt svenska folket nu skulle befinna sig – men säkert icke på den i så hög grad framstående, öfver hvilken äfven vi här i Finland med en viss släktstolthet glädja oss. Finland deltog med de blodigaste offren i sagde försvar.

När det icke mera var nödvändigt, sedan det i Westfaliska freden grundlagda Europeiska statssystemet vunnit stadga, bortföllu lydländerna, sist Finland, då det redan blifvit en anledning till Sveriges försvagande och då Sverige saknade styrka och äfven håg att föra krig på denna sidan hafvet. Att detta förhållande skulle återverka på tänkesättet här i Finlad, var naturligt. Det är väl hänsyn till denna omständighet, som föranledt Aftonbladets utfall mot Yrjö Koskinens *Finlands Historia* – om eljest Aftonbladets författaren råkar känna bokens innehåll¹.

Ingen förbiser att, när finska folkets gifna öde var att uppvexa såsom ett lydfolk, det utgjorde en lycklig detta ödes skickelse, att landet underlades svenska väldet. Öfriga eröfrade länders befolkning hade redan tidigare samband med den europeiska kulturen. För Finland ensamt förmedlades detta samband endast och allenast af svenska folket. Någon annan förmedling låg icke inom möjligheternas område. Finska folket mottog derföre denna kultur i den fria och humana form, i hvilken svenskarne tillegnade sig densamma. Och villigt erkännes här, att denna omständighet grundlagt det förnämsta stödet för Finlands närvarande ställning och sträfvanden. Men att finska folkets framtids-

¹ Ungefär allt hvad Y. K. om den saken anför, har dock tidigare uttalats af svenska historieskrifvare. Se t. ex. Fryxells Berättelser, del. 35, sid 161 ff och sidd. 227 ff; del 38, sidd. 162 ff. samt på flere ställen.

uppgift skulle inskränka sig till att enligt den Hvasserska drömmen bilda en ledtråd för svensk odlings öfverförande till Östern, – detta smakar, med förlof, nog mycket af en inskränkt egenkärlek, som icke borde gifva sig luft ens i Aftonbladet. Finland har icke mera tillfälle att gå andras ärenden, emedan dess egna påkalla ansträngandet af alla folkets krafter, andliga och lekamliga.

227 SKOLKOMITÉNS FÖRSLAG.

Morgonbladet n:o 237, 250, 267, 295, 297 och 301, 12. och 27.X, 16.XI, 18., 21. och 27.XII 1880

I. LÄGRE REALSKOLAN O. TYSKAN.

Det allmänna resonnement, hvarmed komitéen ansett sig böra inleda sitt förslag, kan utan all skada öfverhoppas. Ty hvad i detsamma kan vara förtjent af att ihågkommas, har den för saken intresserade under loppet af senast förgångna decennier sett till lust och leda upprepas af alla länders skolkomiteer, vid alla skolmöten och i otaliga tidskrifts och tidningsartiklar. Skolkomiténs uppkok på denna ragout har också utfallit synnerligen magert och segslitet.

Allt tal om den s. k. reala bildningen, som egentligen allsingen bildning är, reducerar komitéen i praktiken till förslaget, att med lyceerna förena tre realskoleklasser, som skulle blifva läroverkets tre lägsta. I förhållande till det stora anloppet, är detta opraktiska, obetydliga resultat verkligen komiskt. Man bör hoppas, att skolöfverstyrelsen skall konstatera, att fostret verkligen är dödfödt. Ty kan väl något mera förväntat föreslås, än att lyceerna skola belarma sig med vården om dessa tre klasser, hvilkas kurs, såsom mycket riktigt må vara, skall vara en inom sig afslutad, helt och hållet främmande för lyceernas ändamål, och på hvilka äfven eljest i de lägre klasserna ingå ett stort antal lärjungar, som aldrig komma längre. Endast en ringa del af de nu föreslagna realklassernas elever skulle fortsätta på de egentliga lyceiklasserna, än färre fullända lyciekursen. En och annan ungdom, som med rätta vid 12 à 14 års ålder bör utgå i de praktiska yrkenas tjenst, kunde väl förledas att fubbla bort några år på latinsk och rysk grammatik m. m., men hvarken sig eller det allmänna till gagn.

Att sagde kombination allsintet har att skaffa med den s. k. reala bildningens höjande på lyceerna eller verkar ett enda grand till dennas förenande med den humanistiska bildningen, behöfver icke bevisas. Till öfverflöd komme enl. Komitéens förslag dessa treklassiga skolor att kvarstå eller inrättas äfven i alla de städer, i hvilka lyceer icke finnas, naturligtvis såsom sjelfständiga läroanstalter; och den stora pluraliteten af lärjungar, som afslutat sin skolkurs med den treklassiga skolan, finge aldrig ens se, huru ett lyceum ser ut.

Således: treklassiga realskolor må vara, men öfverallt såsom sjelfständiga läroanstalter. En afslutad kurs är för dem också utan tvifvel ett förnuftigt yrkande. Ty endast en undervisning, som syftar härtill, kan hafva något värde för de talrika lärjungar, som med denna skola nödgas afsluta sin skolgång. Men då synes det också vara sjelffallet, att åtminstone på högsta klassen undervisningen måste vara helt och hållet rigtad till denna afslutning. Och om så sker, duger denna klass icke till förberedande skola för lyceum eller högre realskolan. Undervisningen på dessa läroanstalters lägsta klass måste alltså ordnas så, att den blir en fortsättning för deras behof af kursen på den treklassiga skolans två

10

20

30

40

50